

РОЗДІЛ 5. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІЙНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВТРАТ ЧЕРЕЗ ПЕРЕДЧАСНУ СМЕРТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РЕГІОНУ

ESTIMATED POTENTIAL ECONOMIC VALUES THROUGH THE TRANSFER MORTALITY OF THE POPULATION OF THE PRICHORNOMORSKY ECONOMIC REGION

У статті акцентовано увагу на проблемі високої смертності населення України, зокрема осіб працездатного віку. Наведено теоретико-методологічні засади розрахунку потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб у працездатному віці. Розраховано темпи приросту смертності осіб у віковій групі 15–59 років у 2013–2005 роках та 2020–2014 роках. Проведено оцінювання потенційних втрат у людино-роках через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Україні загалом та по Причорноморському економічному регіону зокрема. Розраховано потенційні економічні втрати через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Україні, зокрема Миколаївській, Одеській, Херсонській областях. Розраховано питому вагу потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році в Україні в загальній структурі валового регіонального продукту України. Розраховано питому вагу потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Причорноморському економічному регіону в загальній структурі відповідних втрат по Україні. Розраховано питому вагу потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по окремих областях Причорноморського економічного регіону в загальному обсязі валового регіонального продукту.

Ключові слова: Причорноморський економічний регіон, потенційні економічні втрати, передчасна смертність, особи працездатного віку.

В статье акцентировано внимание на проблеме высокой смертности населения

Украины, в частности лиц трудоспособного возраста. Приведены теоретико-методологические основы расчета потенциальных экономических потерь из-за преждевременной смертности лиц в трудоспособном возрасте. Рассчитаны темпы прироста смертности лиц в возрастной группе 15–59 лет в 2013–2005 и 2020–2014 годах. Проведено оценивание потенциальных потерь в человеко-годах из-за преждевременной смертности лиц в возрастной группе 16–59 лет в 2020 году по Украине в целом и по Причерноморскому экономическому региону в частности. Рассчитаны потенциальные экономические потери из-за преждевременной смертности лиц в возрастной группе 16–59 лет в 2020 году по Украине, в частности Николаевской, Одесской, Херсонской областях. Рассчитан удельный вес потенциальных экономических потерь из-за преждевременной смертности лиц в возрастной группе 16–59 лет в 2020 году в Украине в общей структуре валового регионального продукта Украины. Рассчитан удельный вес потенциальных экономических потерь из-за преждевременной смертности лиц в возрастной группе 16–59 лет в 2020 году по Причерноморскому экономическому региону в общей структуре соответствующих потерь по Украине. Рассчитан удельный вес потенциальных экономических потерь из-за преждевременной смертности лиц в возрастной группе 16–59 лет в 2020 году по отдельным областям Причерноморского экономического региона в общем числе валового регионального продукта.

Ключевые слова: Причерноморский экономический регион, потенциальные экономические потери, преждевременная смертность, лица трудоспособного возраста.

УДК 314.17

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.71-24>

Заюков І.В.

д.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
та адміністрування
Вінницький торговельно-економічний
інститут КНТЕУ

Zayukov Ivan

Vinnitsa Trade and Economic Institute
KNTEU

The relevance of the study is that during the thirty years of independence of Ukraine the population is rapidly declining, in particular working age; life expectancy is much lower compared to developed countries; high mortality rate of people of working age, in particular young people, which are the basis of the country's labor potential, etc. The aim of the study is to assess the potential economic losses due to premature mortality of the population of the Black Sea economic region. The article focuses on the problem of high mortality of the population of Ukraine, in particular people of working age. Theoretical and methodological bases of calculation of potential economic losses due to premature mortality of persons of working age are given. The growth rates of mortality in the age group of 15–59 years in 2013–2005 and 2020–2014 are calculated. An assessment of potential losses in human years due to premature mortality in the age group of 16–59 years in 2020 in Ukraine and the Black Sea economic region. Potential economic losses due to premature mortality of persons in the age group of 16–59 years in 2020 in Ukraine, in particular Mykolaiv, Odesa, Kherson regions, are calculated. The share of potential economic losses due to premature mortality in the age group of 16–59 years in 2020 in Ukraine in the overall structure of gross regional product of Ukraine is calculated. The share of potential economic losses due to premature mortality of persons in the age group of 16–59 years in 2020 in the Black Sea economic region in the overall structure of the corresponding losses in Ukraine is calculated. The share of potential economic losses due to premature mortality of persons in the age group of 16–59 years in 2020 in some regions of the Black Sea economic region in the total gross regional product is calculated. Therefore, high human, financial, material and intellectual losses in general worsen the medical, demographic, socio-economic, political and other processes in our country. To weaken this process, it is necessary to take a comprehensive approach to solving the above problem; in particular, it is necessary to simultaneously improve the importance of the components of human and sustainable development of Ukraine.

Key words: Black Sea economic region, potential economic losses, premature mortality, persons of working age.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження полягає в тому, що протягом тридцяти років незалежності України населення стрімко зменшується, зокрема працездатного віку; середня тривалість життя значно нижче порівняно з розвиненими країнами світу. Так, за даними досліджень академіка НАН України Е. Лібанової [1], в Україні за 30 останніх років середня тривалість життя зросла лише на 1,3 роки для чоловіків та 5,9 років для жінок, а у світі вона зросла на 19,7 та 20,5 років відповідно. Наприклад, для Причорноморського економічного регіону (ПЕР) вона мала такі показники станом на 1 січня 2021 року: в Миколаївській області – 71,04 років; в Одеській області – 71,31 років; в Херсонській області – 70,05 років, що нижче за середньоукраїнське значення, яке становить 71,35 років. Важливим фактором зростання середньої тривалості життя та економічного розвитку України є скорочення рівня передчасної смертності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження соціально-економічних факторів впливу на передчасну смертність населення ґрунтовно досліджені в працях провідних вітчизняних науковців, таких як В. Антонюк, М. Амосов, Г. Апанасенко, К. Безгін, В. Геєць, І. Гнибіденко, С. Гринкевич, О. Грішнова, О. Дороніна, Ю. Кундієв, І. Курило, Н. Левчук, Е. Лібанова, О. Макарова, І. Новак, В. Онікієнко, О. Палій, С. Пирожков, Н. Рингач, В. Семікіна, В. Стешенко, Л. Черенько, Л. Шаульська, Д. Шушпанов, Н. Якімова.

Вітчизняна вчена Н. Рингач (Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. Птухи НАН України) [2–4] проводила оцінювання потенційних економічних втрат населення. Зазначені втрати за рахунок передчасної смертності осіб віком 15–59 років становили близько 7% ВВП України. Крім того, за даними джерела [5], передчасна смертність населення України веде до втрат приблизно 4 млн. потенційних років життя.

В дослідженнях учених вітчизняної наукової школи (Е. Лібанова [6], В. Стешенко [7], С. Пирожков [8], О. Макарова [9], Н. Рингач [2–4; 10]) та багатьох інших запропоновано науково-методологічні підходи до оцінювання втрат трудового потенціалу України, зокрема населення працездатного віку.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінювання потенційних економічних втрат через передчасну смертність населення Причорноморського економічного регіону (ПЕР).

Виклад основного матеріалу дослідження. В роботі варто звернути увагу на таку категорію населення, як особи працездатного віку, тобто на тих осіб, які створюють лівову частку ВВП країни. Відповідно до Закону України «Про зайнятість населення», під особами працездатного віку розуміють

осіб віком від 16 років, які не досягли встановленого Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» пенсійного віку [11]. Відповідно до пенсійної реформи, у 2021 році пенсійний вік чоловіків і жінок зрівнявся і становить 60 років, тому у статті, дотримуючись наведеної законодавчої норми, проаналізуємо економічні втрати через передчасну смертність осіб працездатного віку у віковій групі 16–59 років. У вітчизняних джерелах під передчасною смертністю розуміють смерть населення віком до 65 років, а в розвинених країнах – до 70 років.

Економічні втрати через передчасну смертність населення, зокрема осіб працездатного віку, можна розрахувати за такою формулою [9; 12]:

$$P = (65 - d_x) \cdot d_m \cdot \text{ВВП}^1,$$

де P – економічні втрати через передчасну смертність населення, зокрема осіб працездатного віку; d_x – кількість осіб, що померли у віці x років; d_m – кількість померлих в m -му віці; ВВП^1 – валовий регіональний продукт, розрахований на одну особу у певному віці.

Під час розрахунку потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб працездатного віку у віковій групі 16–59 років використовуємо показник ВРП на душу населення. Цей показник розраховується як відношення фактичного значення ВРП України (з урахуванням рівня тіньової економіки) до чисельності населення у вікових групах 16–59 років. Враховуючи те, що станом на 1 листопада 2021 року на офіційному сайті Державної служби статистики відсутні дані ВРП за 2020 рік, з урахуванням індексів фізичного обсягу (ІФО) ВРП у цінах попереднього року (ІФО) розрахуємо значення ВРП за 2020 рік [13]. Тоді з урахуванням значень ВРП та ІФО ВРП у 2020 році по Україні буде потенційно становити 3 818 110,08 млн. грн. ($3\,977\,198 \cdot 0,96$); по Миколаївській області – 84 570,71 млн. грн. ($92\,427 \cdot 0,915$); по Одеській області – 188 872,57 млн. грн. ($197\,153 \cdot 0,958$); по Херсонській області – 58 718,17 млн. грн. ($61\,939 \cdot 0,948$).

Під час розрахунку потенційного ВРП за 2020 рік варто його значення скорегувати на обсяг тіньової економіки України у 2020 році. Так, за даними Міністерства економіки України, рівень тіньової економіки (РТЕ) України у відсотках до обсягу ВВП у 2020 році становив 30% [14], тому з урахуванням РТЕ у 2020 році ВРП України становитиме 4 963 543,10 млн. грн.; Миколаївської області – 109 941,92 млн. грн.; Одеської області – 245 534,34 млн. грн.; Херсонської області – 76 333,62 млн. грн.

Чисельність постійного населення станом на 1 січня 2021 року, за даними джерела [15], по Україні за віковими групами 16–59 років становила 24 618 898 осіб; Миколаївській області – 660 229 осіб; Одеській області – 1 404 530 осіб;

Херсонській області – 602 542 осіб. Розподіл померлих від усіх причин смерті по Причорноморському економічному регіону здійснено відповідно до статистичних даних, які наведені у джерелі [16].

Проаналізуємо темпи росту смертності осіб у віковій групі 15–59 років у 2013 році порівняно з 2005 роком (табл. 1) та у 2020 році порівняно з 2014 роком (табл. 2). Дані табл. 1 засвідчили, що найбільші темпи приросту смертності осіб в Україні (ТПС) спостерігались у 2013 році порівняно з 2005 роком у віковій групі 15–19 років. В таких вікових групах, як 20–24 років та 35–39 років, ТПС мають тенденцію до зниження. Аналогічні тенденції характерні для Одеської та Херсонської областей.

ТПС суттєво уповільнюються по Україні та по ПЕР у віковій групі 55–59 років. Загалом ТПС по Україні, зокрема по ПЕР осіб у віковій групі 15–59 років у 2013 році порівняно з 2005 роком, надзвичайно високі, що несе потенційну загрозу розвитку економіки та соціальної сфери.

ТПС осіб у віковій групі 15–59 років у 2020 році порівняно з 2014 роком мають суттєві зміни, адже змінилась вікова група, де ТПС мають найбільший приріст по Україні, а саме у віковій групі 20–24 років він становить 52,42%, 25–29 років – 51,14%, що характерно для Одеської області. В Миколаївській області найвищі ТПС фіксуються у віковій групі 25–29 років, а саме 56,48%, а в Херсонській області – у віковій групі 20–24 років, а саме 68,48%. Позитивними змінами, про що свідчать дані табл. 2, є зменшення ТПС в Одеській області у віковій групі 45–49 років, а саме «мінус» 1,75%, та в Херсонській області у вікових групах 40–44 роки та 45–49 років («мінус» 2,18%). Таким чином, важливим завданням у соціально-економічній та медико-демогра-

фічній політиці має бути суттєве зменшення ТПС у молодших вікових групах, оскільки це є основою подальшого розвитку трудового потенціалу України. Розрахуємо далі економічні втрати від передчасної смертності населення України, зокрема осіб у працездатному віці у віковій групі 16–59 років. Так, на рис. 1 наведемо потенційні втрати економіки України у людино-роках осіб працездатного віку у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Україні, а на рис. 2 – по ПЕР.

Отже, загальні втрати в людино-роках через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Україні склали 1,95 млн. людино-років, зокрема по ПЕР – 0,26 млн. людино-років, що становить 13,3% від загальних втрат по Україні у віковій групі 16–59 років у 2020 році.

Найбільші відповідні втрати по Україні зафіксовані у віковій групі 45–49 років, а саме 0,34 млн. людино-років, а найменші – у віковій групі 15–19 років, а саме 35,4 тис. людино-років. По ПЕР найбільші втрати зафіксовані по віковій групі 45–49 років, а саме 43,17 людино-років, а найменші – у віковій групі 16–19 років, а саме 4,5 тис. людино-років. У структурі ПЕР найбільшу питому вагу втрат у людино-роках має Одеська область (51,22%), далі йдуть Миколаївська область (24,83%) та Херсонська область (23,94%). Далі розрахуємо економічні втрати через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Україні, а результати згрупуємо на рис 3, а також по ПЕР (рис. 4–6).

Таким чином, як видно з рис. 3, загальні потенційні економічні втрати становлять 392 730,41 млн. грн., відповідно, найбільші втрати фіксуються у віковій групі 45–49 років

Таблиця 1

Темпи приросту смертності осіб у віковій групі 15–59 років у 2013 році порівняно з 2005 роком

Регіони	Вікові групи, роки								
	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	50–54	55–59
Україна	51,28	44,29	32,36	27,27	24,20	41,83	44,28	28,98	15,75
Миколаївська область	40,85	48,39	55,84	36,76	15,61	41,46	35,02	29,07	9,53
Одеська область	48,41	41,74	37,56	34,44	26,71	39,84	37,14	33,41	18,57
Херсонська область	51,14	42,77	44,79	30,89	23,19	47,73	46,24	30,15	10,06

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [16]

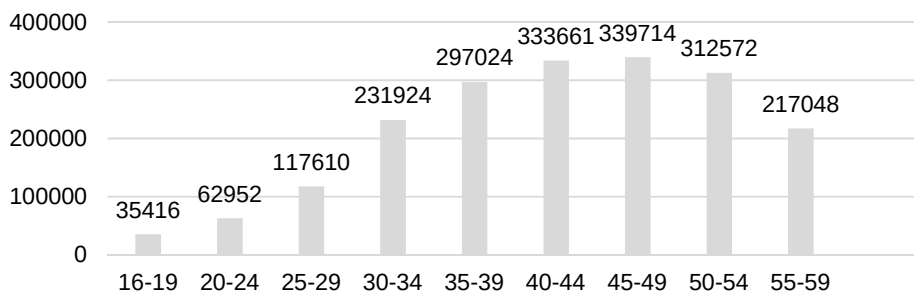
Таблиця 2

Темпи приросту смертності осіб у віковій групі 15–59 років у 2020 році порівняно з 2014 роком¹

Регіони	Вікові групи, роки								
	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	50–54	55–59
Україна	31,42	52,42	51,14	26,10	15,31	3,91	0,86	19,08	7,96
Миколаївська область	19,35	43,96	56,48	32,37	30,71	5,00	5,11	17,38	3,61
Одеська область	25,53	41,15	39,64	19,27	19,13	12,26	-1,75	18,39	8,35
Херсонська область	41,03	68,48	39,86	18,62	9,41	-2,18	-2,18	8,60	2,74

¹ без тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

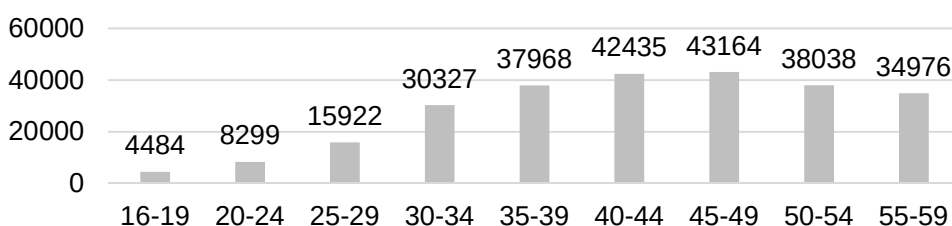
Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [16]

Рис. 1. Потенційні втрати людино-років через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Україні, людино-років¹

¹ без тимчасово окупованої території АПК, м. Севастополя та частини окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

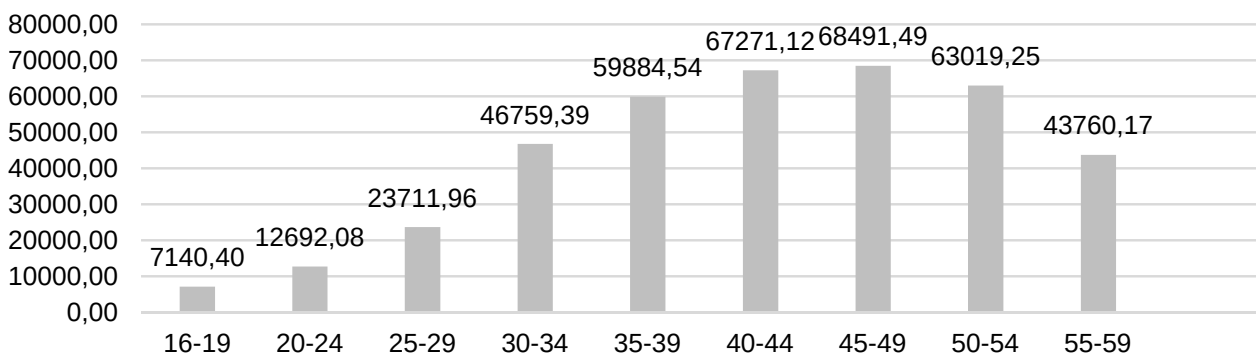
Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [16]

Рис. 2. Потенційні втрати людино-років через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по ПЕР, людино-років¹

¹ без тимчасово окупованої території АПК, м. Севастополя та частини окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [16]

Рис. 3. Потенційні економічні втрати через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Україні, млн. грн.¹

¹ без тимчасово окупованої території АПК, м. Севастополя та частини окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [16]

(68 491,49 млн. грн.), а найменші – у віковій групі 16–19 років (7 140,4 млн. грн.). Далі порівнюємо відповідні втрати по Україні з економічними втратами по ПЕР. Результати розрахунку потенційних економічних втрат у Миколаївській області відобразимо на рис. 4.

Дані рис. 4 свідчать про те, що економічні втрати через передчасну смертність осіб у віко-

вій групі 16–59 років у 2020 році по Миколаївській області загалом становили 11 584,46 млн. грн.

Дані рис. 5 свідчать про те, що потенційні економічні втрати через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Одеській області загалом становили 26 398,5 млн. грн.

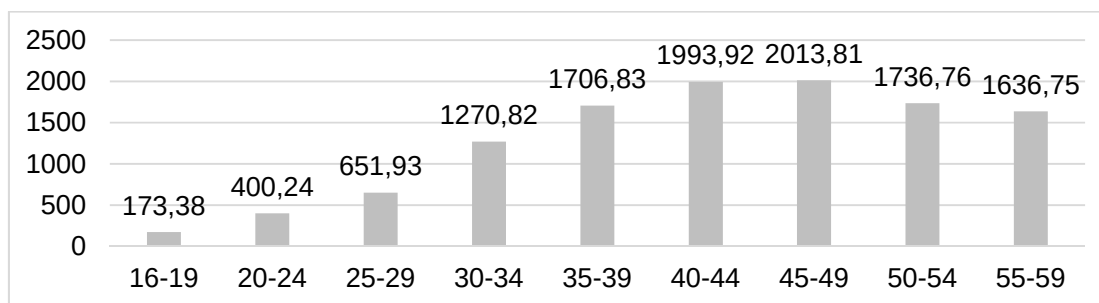
Дані рис. 6 свідчать про те, що економічні втрати через передчасну смертність осіб у віко-

вій групі 16–59 років у 2020 році по Херсонській області загалом становили 12 339,86 млн. грн. Далі розглянемо питому вагу потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році в загальній структурі ВРП України (рис. 7).

Дані рис. 7 показують, що найбільшу питому вагу потенційних економічних втрат через перед-

часну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році в загальній структурі ВРП України зафіксовано у вікових групах 40–44 років, а саме 1,193%; 45–49 років, а саме 1,163%, а найменшу – у вікових групах 16–19 років (0,143%); 20–24 років (0,266%); 25–29 років (0,5%).

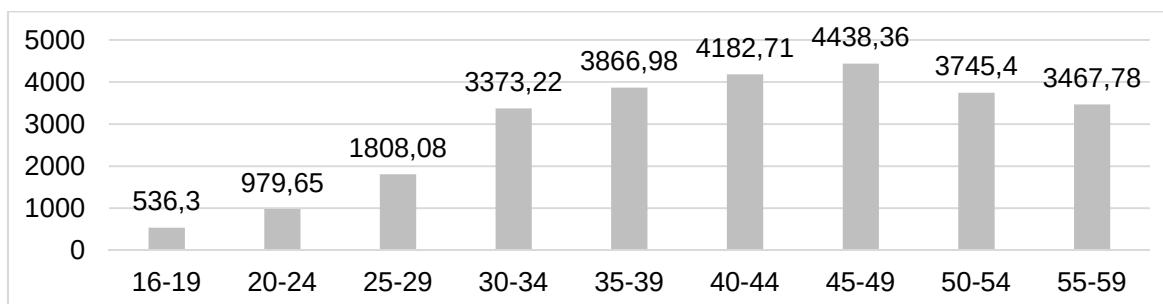
Далі розрахуємо питому вагу потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб у

Рис. 4. Економічні втрати через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Миколаївській області, млн. грн.¹

¹ без тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

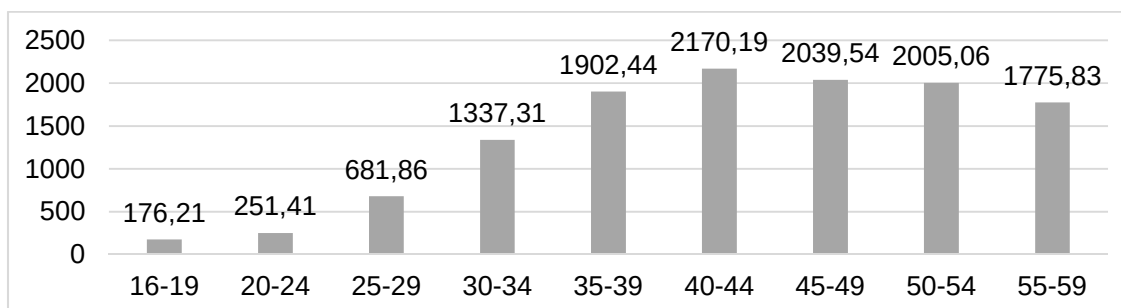
Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [16]

Рис. 5. Потенційні економічні втрати через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Одеській області, млн. грн.¹

¹ без тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [16]

Рис. 6. Потенційні економічні втрати через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по Херсонській області, млн. грн.¹

¹ без тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [16]

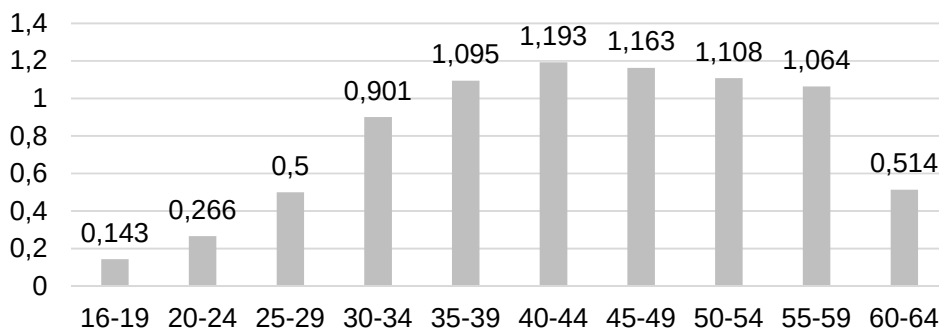
віковій групі 16–59 років у 2020 році по ПЕР у загальній структурі відповідних втрат по Україні (рис. 8).

Отже, в структурі відповідних втрат (дані рис. 8) складові частини ПЕР займають питому вагу у 2020 році на рівні 12–16%. Так, найбільша питома вага втрат фіксується у вікових групах 55–59 років (15,72%) та 25–29 років (13,25%), а найменша питома вага спостерігається у віковій групі 50–54 років (11,88%). Крім того, важливим є проведення аналізу питомої ваги потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по окремих областях ПЕР у загальному обсязі ВРП (рис. 9).

Отже, по ПЕР найбільша питома вага потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році спостерігається в Херсонській області, а саме 16,17% від загального обсягу ВРП цієї області, а Одеська область і Миколаївська область мають втрати на рівні 10,75% та 10,54% відповідно, тобто фактично потенційно ВРП Одеської області додатково втрачає кожну шосту гривню від високого

рівня передчасної смертності осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році, а Одеська і Миколаївська області втрачають при цьому кожну десяту гривню. Зменшення відповідного рівня високої смертності дасть змогу стабілізувати обсяги потенційної робочої сили [17], підвищити показники соціально-економічного розвитку України, зокрема Причорноморського економічного регіону [18; 19].

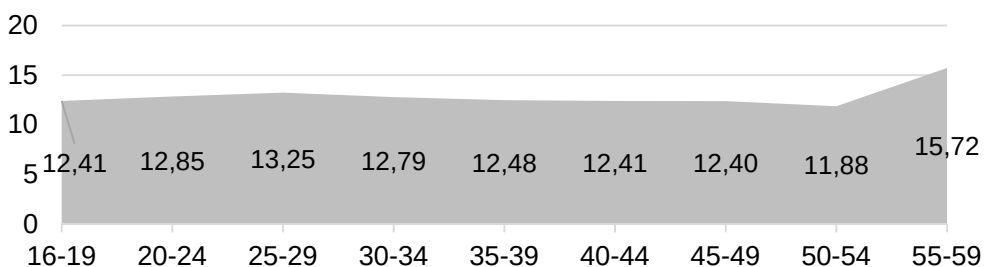
Висновки з проведеного дослідження. Вагомою проблемою, яка негативно впливає на демографічні та соціально-економічні процеси в сучасній Україні, є доволі високі темпи приросту смертності в найбільш економічно активних вікових групах громадян України. Так, у 2020 році порівняно з 2014 роком ТПС найбільш характерні для такої вікової групи, як 20–24 роки (52,42% по Україні), зокрема найбільші ТПС по ПЕР зафіксовано в Херсонській області, а саме 68,48%. Крім того, аналіз ТПС по ПЕР засвідчив, що Одеська область має ТПС у віковій групі 15–29 років значно нижчі, зокрема, порівняно з Україною, а у віковій групі 30–59 років такі особливості має Херсонська

Рис. 7. Питома вага потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році в Україні в загальній структурі ВРП України, %¹

¹ без тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [16]

Рис. 8. Питома вага потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по ПЕР у загальній структурі відповідних втрат по Україні¹

¹ без тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [16]

область, де спостерігається позитивна тенденція щодо зниження ТПС у вікових групах 40–49 років на рівні «мінус» 2,18%.

Зазначені високі ТПС ведуть до колосальних потенційних економічних втрат для економіки України, зокрема, через зменшення кількості відпрацьованих людино-років та обсягів виробництва продукції (надання послуг). Так, загальні потенційні втрати людино-років, розраховані у 2020 році по віковій групі 16–59 років через передчасну смертність населення України (далі – потенційні економічні втрати), склали майже 2 млн. людино-років, зокрема 0,26 млн. людино-років по ПЕР, що становить 13,3% від загальних потенційних втрат у людино-роках по Україні. В структурі загальних потенційних економічних втрат у людино-роках по ПЕР найбільшу питому вагу має Одеська область, а саме 51,22%, а найменшу – Херсонська область, а саме 23,94%.

Щодо загальних потенційних економічних втрат через недовироблений ВРП, то вони загалом по Україні становили 392,73 млрд. грн., зокрема по Миколаївській області – 11,58 млрд. грн.; по Одеській області – 26,4 млрд. грн.; по Херсонській області – 12,33 млрд. грн. Питома вага потенційних економічних втрат по ПЕР у структурі загальних економічних втрат України коливається в межах 12–16%, зокрема найбільша питома вага втрат фіксується у вікових групах 55–59 років (15,72%) та 25–29 років (13,25%), а найменша питома вага спостерігається у віковій групі 50–54 років (майже 12%). Крім того, найбільша питома вага цих втрат фіксується в Херсонській області (16,17%), а найменша – в Миколаївській області (10,54%). Це означає, що складові частини ПЕР потенційно втрачають через високий рівень передчасної смертності осіб у віковій групі 16–59 років від 10% до 17% ВРП щорічно, тому високі людські, фінансові, матеріальні та інтелектуальні втрати загалом погіршують медико-демографічні, соціально-економічні, політичні та інші процеси в нашій державі. Для послаблення цього процесу необхідно комплексно підходити до вирішення наведеної проблеми, зокрема, варто одночасно покращувати значення складових частин людського й сталого розвитку України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Елла Лібанова: «Нас має бути не більше, ми маємо жити довше і краще» // Сайт інформаційного агентства «РБК-Україна». Київ, 2021. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/ella-libanova-nas-dolzno-bolshe-dolzny-1626429955.html> (дата звернення: 10.11.2021).
2. Рингач Н. Економічний еквівалент втрат через передчасну смертність в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2016. № 2. С. 39–49.
3. Рингач Н., Моисеєнко Р. Оценка потерянных лет потенциальной жизни вследствие младенческой

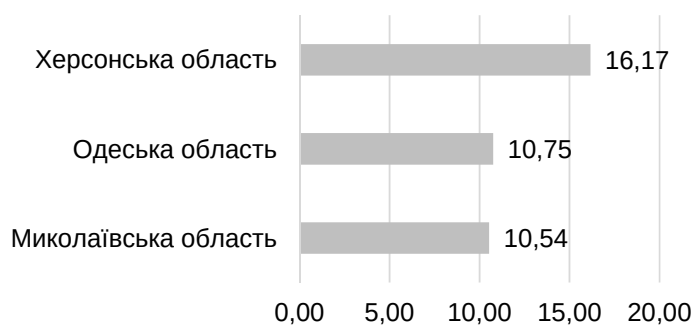

Рис. 9. Питома вага потенційних економічних втрат через передчасну смертність осіб у віковій групі 16–59 років у 2020 році по окремих областях ПЕР у загальному обсязі ВРП1, %¹

¹ без тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [16]

смертності. *Восточноевропейский журнал общественного здоровья*. 2013. № 1. С. 81–84.

4. Рингач Н. Оцінка безповоротних демографічних втрат, спричинених смертністю в результаті транспортних нещасних випадків в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. № 2. С. 61–77.

5. Рингач Н., Мартинюк О. Економічна оцінка втрат людського потенціалу України. Київ, 2021. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej8/doc_pdf/ryngach-martynuk.pdf (дата звернення: 10.11.2021).

6. Смертність населення України у трудовоактивному віці: монографія / за ред. Е. Лібанової. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. 211 с.

7. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії / за ред. В. Стещенко. Київ: Інститут економіки НАН України, 2001. 560 с.

8. Пирожков С. Демографічний і трудовий потенціал. *Вибрані наукові праці у двох томах*. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2008. Т. 1. 934 с.

9. Макарова О. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки: монографія. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2004. 328 с.

10. Рингач Н., Луцик Л. Регіональні особливості втрат років потенційного життя через передчасну смертність від основних причин в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 3. С. 39–55.

11. Про зайнятість населення: Закон України // Сайт Верховної Ради України. Київ, 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 10.11.2021).

12. Стеценко С. Демографічна статистика: підручник. Київ: Вища школа, 2005. 415 с.

13. Валовий регіональний продукт // Сайт Державної служби статистики України. Київ, 2021. URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statis-tika/1751-2-5-natsionalni-rakhunki.html> (дата звернення: 10.11.2021).

14. Тенденції тіньової економіки // Сайт Міністерства економіки України. Київ, 2021. URL: <https://www.me>

gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki (дата звернення: 10.11.2021).

15. Населення України 2020 // Сайт Державної служби статистики України. Київ, 2020. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/dem_2020.pdf (дата звернення: 10.11.2021).

16. Статистичні таблиці. Кількість померлих за статтю, віковими групами та причинами смерті по регіонах. Київ, 2021. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c_files/az.html (дата звернення: 10.11.2021).

17. Галайко Н., Столяренко О., Кравчук О. Аналіз якості життя населення в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 49. С. 135–140.

18. Кулаков О. Структуризація механізмів реалізації Європейської та Євроатлантичної інтеграції з метою залучення інвестицій в економіку на прикладі програми Причорноморського регіону. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 56. С. 16–20.

19. Манаєнко І. Пріоритети розвитку Причорноморського регіону за умов міжнародного співробітництва. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38-1. С. 32–36.

REFERENCES:

1. Sajt informatsijnogo ahentstva RBK-Ukraina. Ella Libanova: "Nas maie buty ne bilshe, my maiemo zhyty dovshe i krasche" [Website of the RBC-Ukraine news agency. Ella Libanova: "There should be no more of us, we should live longer and better"]. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/ella-libanova-nas-dolzno-bolshe-dolzno-1626429955.html> (accessed 10 November 2021).

2. Rynhach N. (2016) Ekonomichnyj ekvivalent vtrat cherez peredchasnu smertnist v Ukraini [Economic equivalent of losses due to premature mortality in Ukraine]. *Demography and social economy*, vol. 2, pp. 39–49.

3. Rynhach N., Moysenko R. (2013) Otsenka poteriannykh let potentsyalnoj zhyzny vsledstvyje mladencheskoy smertnosti [Estimation of potential life years lost due to infant mortality]. *Eastern European Journal of Public Health*, vol. 1, pp. 81–84.

4. Rynhach N. (2017) Otsinka bezpovorotnykh demografichnykh vtrat, sprychynenykh smertnistiu v rezultati transportnykh neschasnykh vypadkiv v Ukraini [Estimation of irreversible demographic losses caused by deaths as a result of traffic accidents in Ukraine]. *Demography and social economy*, vol. 2, pp. 61–77.

5. Rynhach N., Martyniuk O. Ekonomichna otsinka vtrat liudskoho potentsialu Ukrainy [Economic assessment of losses of human potential of Ukraine]. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej8/doc_pdf/ryngach-martynuk.pdf (accessed 10 November 2021).

6. Libanova E. (2007) Smertnist naselennia Ukrainy u trudoaktyvnomu vitsi : monohrafiia [Mortality of the population of Ukraine in working age: a monograph], Kyiv : Instytut demografii ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 211 p.

7. Steshenko V. (2001) Demografichna kryza v Ukraini. Problemy doslidzhennia, vytoky, skladovi, napriamy protydii [Demographic crisis in Ukraine. Research problems, leaks, components, directions of counteraction], Instytut ekonomiky NAN Ukrainy. 560 p.

8. Pyrozhekov S. (2008) Demografichnyj i trudovyj potentsial. Vybrani naukovy pratsi u dvokh tomakh [Demographic and labor potential. Selected scientific works in two volumes], Kyiv: Kyivskij natsionalnyj torhovelno-ekonomichnyj universytet. T. 1. 934 p.

9. Makarova O. (2004) Derzhavni sotsialni prohramy: teoretychni aspekty, metodyka rozrobky ta otsinky : monohrafiia [State social programs: theoretical aspects, methods of development and evaluation: monograph], Kyiv: Instytut demografii ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 328 p.

10. Rynhach N., Luschyk L. (2018) Rehionalni osoblyvosti vtrat rokiv potentsijnoho zhyttia cherez peredchasnu smertnist vid osnovnykh prychnyn v Ukraini [Regional features of loss of years of potential life due to premature mortality from the main causes in Ukraine]. *Demography and social economy*, vol. 3, pp. 39–55.

11. Sajt Verkhovnoi Rady Ukrainy. Zakon Ukrainy "Pro zajniatist naselennia" [Website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Law of Ukraine "On Employment"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (accessed 10 November 2021).

12. Stetsenko S. (2005) Demografichna statystyka : pidruchnyk [Demographic statistics: a textbook], Kyiv: Vyscha shkola. 415 p.

13. Sajt Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Valovyj rehionalnyj produkt [Website of the State Statistics Service of Ukraine. Gross regional product]. URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/1751-2-5-natsionalni-rakhunki.html> (accessed 10 November 2021).

14. Sajt Ministerstva ekonomiky Ukrainy. Tendentsii tinovoi ekonomiky [Website of the Ministry of Economy of Ukraine. Trends in the shadow economy]. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki> (accessed 10 November 2021).

15. Sajt Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Naselennia Ukrainy 2020 [Website of the State Statistics Service of Ukraine. Population of Ukraine 2020]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/dem_2020.pdf (accessed 10 November 2021).

16. Statystychni tablytsi. Kil'kist pomerykh za stattiu, vikovymi hrupamy ta prychnynamy smerti po rehionakh [Statistical tables. Number of deaths by sex, age groups and causes of death by region]. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c_files/az.html (accessed 10 November 2021).

17. Halajko N., Stoliarenko O., Kravchuk O. (2020). Analiz iakosti zhyttia naselennia v Ukraini [Analysis of the quality of life of the population in Ukraine]. *Black sea economic studies*, vol. 49, pp. 135–140.

18. Kulakov O. (2020) Strukturyzatsiia mekhanizmv realizatsii Yevropejskoi ta Yevroatlantychnoi intehratsii z metoiu zaluchennia investysij v ekonomiku na prykladi prohramy Prychornomorskoho rehionu [Structuring the mechanisms for implementing European and Euro-Atlantic integration in order to attract investment in the economy on the example of the Black Sea region program]. *Black sea economic studies*, vol. 56, pp. 16–20.

19. Manaienko I. (2019) Priorytety rozvytku Prychornomorskoho rehionu za umov mizhnarodnoho spivrobitnytstva [Priorities for the development of the Black Sea region in terms of international cooperation]. *Black sea economic studies*, vol. 38-1, pp. 32–36.